

Tantárgy neve: Állam-és kormányzáselméletek	Kódja: KDRIDK152	Kreditszáma: 5
A tanóra típusa ¹ : ea. / szem. / gyak. / konz. és száma: előadás (10 hét 20 óra nappali tagozat; 5 hét 10 óra levelező tagozat)		
A számonkérés módja (koll. / gyj. / egyéb ²): Beadandó dolgozat készítése az oktatók által megjelölt, illetve egyeztetett témák valamelyikéből		
A tantárgy tantervi helye (hányadik félév):		
Előtanulmányi feltételek (ha vannak): -		
Tantárgyleírás: Az <i>Államelmélet és kormányzástan</i> tantárgy a szociális, politikai, jogi jelenségeként azonosított állam fogalmi megragadásának elméleti modelljeit mutatja be, tudományelméletileg megindokolja az államelmélet, a kormányzástan és az államtudományok közötti kapcsolatot. A tantárgy történelmi-szociológiai, elmélettörténeti, fogalomanalitikai részekből álló anyagát a társadalomelméleti nézőpont foglalja egységbe. A tantárgy felépítése, a témák csoportosítása az <i>Államelmélet I-II</i> tankönyv kompozíciójához igazodik. Ismeretanyag: A tantárgy keretében oktatott ismeretek, témakörök (tematika) Nappali: 1. Az államtudomány kialakulása, tagolódása, tudomány-rendszertani helye. Az államelmélet, mint általános államtudomány. Az államelmélet és államtan. Az államelméleti megismerés célja, tárgya, módszere, jelentősége. Államelmélet és kormányzástan. 2. Az államelmélet keletkezése és fejlődéstörténete. Politikai filozófia és politikai teológia. Államelméleti gondolkodás az ókorban: keleti, görög, római államelméletek. Államelméleti gondolkodás a középkorban: keresztény államelmélet. A reformáció államelmélete. 3. A modern állam filozófiai, tudományos és politikai elméletei. Természetjog Jean Bodin, Hugo Grotius, Thomas Hobbes, John Locke, Montesquieu, Jean-Jacques Rousseau természetjogi államértelmezései. A német idealizmus államfilozófiái. Az államelmélet fejlődése a 19. és 20. században: a joguralom és jogállam elméletei, a német-osztrák-svájci államtani hagyomány. A modern állam politikai elméletei: liberalizmus, konzervativizmus, szocializmus, nacionalizmus és ezek változatai. 4. Az állam tudományos elméletei: Georg Jellinek, Max Weber, Hans Kelsen, Carl Schmitt, Hermann Heller, Rudolf Smend. A jogtudományi és szociológiai államelméletek. A szociológiai, jogi-jogászai, politikai államfogalmak. Az állam, mint szociális jelenség és intézmény: államfunkciók és államcélok (formális/materiális, expanzív/korlátozó) elmélete. Az állam tág és szűk, formális (tudomány) és materiális (politika) fogalma. 5. Állam és társadalom. Az állam fejlődéstörténeti típusai: abszolút állam, alkotmányos állam, totális állam, jóléti-szociális állam, fejlesztő állam. Totális állam versus totalitárius állam. Államtípus, államforma, államrendszer. Államszervezet: állami szervek tipológiája (joghatóság, illetékesség, hatáskör), a modern állam és a bürokrácia. 6. A formális államfogalom elemei: államhatalom (hatalom, uralom, szuverenitás, autoritás, legitimitás, legalitás). Állam és erőszak: az állam igazolásának elméletei (legitimitási hit: engedelmeskedési kötelezettség, az engedelmesség megtagadása). Állam és jog: az állam joghoz kötöttsége (joguralom/jogállam), alkotmány, közjog és magánjog. A szuverenitás, mint államelméleti, alkotmányelméleti, politikai fogalom. Államszuverenitás, népszuverenitás, nemzeti szuverenitás. Teljes és korlátozott szuverenitás. Állam és demokrácia. Állam és emberi jogok.		

¹ **Ftv. 147. § tanóra:** a tantervben meghatározott tanulmányi követelmények teljesítéséhez oktató személyes közreműködését igénylő foglalkozás (előadás, szeminárium, gyakorlat, konzultáció)

² Például évközi beszámoló

7. A formális államfogalom elemei: államnép (alattvaló, állampolgár, idegen). Az állampolgárság, mint politikai minőség és jogviszony. A személyi felségjog. Az államnépesség jellemzői: homogenitás, heterogenitás, pluralitás.
8. A formális államfogalom elemei: államterület (területi felségjog, államhatárok, területváltozások). Az államok mérete: kisállamok, nagyhatalmak, birodalmak. Regionalizmus, regionális autonómiák. Az államok keletkezése és megszűnése: hanyatló és bukott államok.
9. Az Európai Unió államelmélete. Az európai egységeszme története. Szuverenitás és szubszidiaritás, államiság és alkotmányosság az Európai Unióban.
10. A jó állam és jó kormányzás elméletei. A government-governance megközelítések elmélete és tendenciái. Global governance és a kormányzás új formái (multilevel governance, MLG). A többszintű kormányzás értelmezési keretei: koncepciók és elméleti modellek.

Levelező:

A fenti tíz témacsoportot sűrített és szelektált változata, amely 10 órában előadható.

Kompetencia:

A tantárgy célja a doktoranduszok bevezetése az állam- és kormányzáselméleti gondolkodás probléma- és fogalomvilágába, az egyes állam- és kormányzáselméletek sajátos szemléletmódjába. E gondolkodás- és szemléletmód alapján a hallgatóknak képesnek kell lenniük az állammal és kormányzással kapcsolatos alapvető elméleti ismeretek elsajátítására és önálló alkalmazásukra a doktori disszertáció elkészítése során.

A 3-5 legfontosabb *kötelező*, illetve *ajánlott* irodalom (jegyzet, tankönyv) felsorolása bibliográfiai adatokkal (szerző, cím, kiadás adatai, oldalak, ISBN)

Kötelező irodalom:

- Georg Jellinek: *Általános államtan*. Fordította és a bevezetést írta Szilágyi Péter. Budapest, 1994, ELTE Állam- és Jogtudományi Kar, Tempus-program, 7-21, 25-97.
- Max Weber: A racionális állam. Államszociológiai töredékek. In Takács Péter (szerk.): *Államtan Írások a XX. századi általános államtudomány köréből*. 38-70.
- Hans Kelsen: *Az államelmélet alapvonalai*. A német kéziratból fordította és előszóval ellátta: Moór Gyula. Prudencia Juris. Miskolc, 1997, Bíbor Kiadó
- Hans Kelsen: *Tiszta Jogtan*. Ford. Bibó István. Budapest, 1988, ELTE Bibó István Szakkolégium.
- Carl Schmitt: A politikai fogalma. In Carl Schmitt: *A politikai fogalma. Válogatott politika- és államelméleti tanulmányok*. Ford., vál., szerk. Cs. Kiss Lajos. Budapest, 2002, Osiris – Pallas Stúdió – Attraktor, 15-55.
- Cs. Kiss Lajos (szerk.): *Hans Kelsen jogtudománya. Tanulmányok Hans Kelsenről*. Budapest, 2007, Gondolat Kiadó.
- Liesbet Hooghe, Gary Marks: *Multi-level governance and European Integration*. Rowman & Littlefield, 2001. Bache.
- Ian and Flinders, Matthew (eds.): *Multi-level Governace*. Oxford, 2004, Oxford University Press.
- Takács Péter (szerk.): *Államtan. Írások a XX. századi általános államtudomány köréből*. Budapest, 2003, Szent István Társulat.

Ajánlott irodalom:

- Arendt, Hannah: *A totalitarizmus gyökerei*. Ford. Braun Róbert, Seres Iván, Erős Ferenc, Berényi Gábor. Budapest, 1992, Európa Könyvkiadó.

- Bache, Ian: *Europeanization and Multi-Level Governance: Cohesion Policy in the European Union and Britain*. Lanham (US) and Oxford 2008, Rowham and Littlefield.
- Balázs Zoltán: *Modern hatalomelméletek*. Budapest, 1998, Korona Kiadó.
- Bódig Máttyás– Györfi Tamás (szerk.): *Államelmélet: a mérsékelt állam eszméje és elemei. I–II*. Miskolc, 2002, Bíbor Kiadó.
- Conzelmann, Thomas-Smith, Randall (eds.): *Multi-Level Governance in the European Union. Taking Stock and Looking Ahead*. Nomos, 2008, Baden-Baden.
- Crozier, Michael: *A bürokratikus jelenség*. Ford. Sebes Anna. Budapest, Közgazdasági- és Jogi Könyvkiadó, 225-315.
- Cs. Kiss Lajos (szerk.): *Carl Schmitt jogtudománya. Tanulmányok Carl Schmitt-ről*. Budapest, 2004, Gondolat Kiadó.
- Cs. Kiss Lajos (szerk.): *Herbert L. A. Hart jogtudománya kritikai kontextusban*. Budapest, 2014, Eötvös Kiadó.
- Ganczer Mónika: *Állampolgárság és államutódlás*. Budapest – Pécs, 2013, Dialóg Campus Kiadó, I-II-III. fejezet.
- Jakab Dénes Barna: Vázlat a területi állam filozófiai eszmetörténetéhez. *Kellék*, 2005/26. szám, pp. 71-89. (Letölthető: <http://epa.oszk.hu/01100/01148/00021/pdf/071-089.pdf>)
- Körösenyi András: *Vezér és demokrácia. Politikaelméleti tanulmányok*. Budapest, 20005, L'Harmattan.
- Láncai András: *A XX. század politikai filozófiája*. Budapest, 2000, Pallas Stúdió – Attraktor KFT.
- Liesbet Hooghe, Gary Marks: *Multi-level governance and European Integration*. Rowman & Littlefield, 2001. Bache.
- Mouffe, Chantal: *On the Political*. London – New York, 2005, Routledge.
- Oyen, Robert Crh. van: *Hans Kelsen und die offene Gesellschaft*. Berlin, 2017 , Springer Verlag.
- Russell, Bertrand: *A hatalom. A társadalom újszerű elemzése*. Budapest, 2004, Typotex Kiadó.
- Samu Mihály: *Hatalomelmélet. Különös tekintettel az államra*. Budapest, 2000, Korona Kiadó.
- Sartori, Giovanni: *Demokrácia*. Budapest, 2002, Osiris Kiadó.
- Shaw, Malcolm N.: *Nemzetközi jog*. Budapest, 2001, Osiris Kiadó, 293-324.
- Schmitt, Carl: *Verfassungslehre*. München – Leipzig, 1928, Verlag von Duncker & Humblot.
- Schmitt, Carl: *Die Diktatur. Von den Anfängen des modernen Souveränitätsgedanken bis zum proletarischen Klassenkampf*. München – Leipzig, 1928, Verlag von Duncker & Humblot.
- Schmitt, Carl: *Politikai teológia*. Ford. Paczolay Péter. Budapest, 1992, ELTE ÁJK, Tempus-program.
- Schmitt, Carl: *Der Nomos der Erde im Völkerrecht des Jus Publicum Europaeum*. Berlin, 1997, Duncker & Humblot.
- Schmitt, Carl: *Politikai teológia. II*. Ford. Szikszai Balázs. Máriabesnyő – Gödöllő, 2006, Attraktor.
- Schmitt, Carl: *Legalitás és legitimitás*. Ford. Ford. Mulicza Katalin, Füzesi Péter. Holczer Márton, Szabó Béla. Máriabesnyő – Gödöllő, 2006, Attraktor.
- Szerletics Antal: *Paternalizmus: A másokról való gondoskodás erkölcsi határai* (Recta Ratio in Nuce sorozat, Budapest: Gondolat Kiadó, 2017)
- Szerletics, Antal: *Paternalism: Moral Theory and Legal Practice* (Frankfurt am Main: Peter Lang Internationaler Verlag der Wissenschaften, 2015)

- Szerletics, Antal: *Paternalism* (Essex Autonomy Project – Green Paper Technical Report, University of Essex, 2011) Available at: <https://autonomy.essex.ac.uk/resources/paternalism-2/>
- Takács Péter (szerk.): *Államtan. Az állam általános sajátosságai*. Budapest, 2011, Corvinus Egyetem.
- Weber, Max: A politika, mint hivatás. In Weber, Max: *Tanulmányok*. Ford. Erdélyi Ágnes, Wessely Anna. Budapest, 1998, Osiris Kiadó. 156-210.
- Weber, Max: *Gazdaság és társadalom. A megértő szociológia alapvonalai*. I. Ford. Erdélyi Ágnes. Budapest, 1987, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó. 37-80., 221-301. [Uralomszociológia]
- Weber, Max: *Gazdaságtörténet* Ford. Erdélyi Ágnes. Budapest, 1979, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó. 357-474.

Tantárgy felelőse (név, beosztás, tud. fokozat): Prof. Dr. Cs. Kiss Lajos CSc., kutatóprofesszor, egyetemi tanár

Tantárgy oktatásába bevont oktató(k), ha vannak (név, beosztás, tud. fokozat)
 Professzor Dr. Nagy Endre, Dr. Fejes Zsuzsanna PhD. egyetemi docens, Dr. Pongrácz Alex PhD. egyetemi adjunktus, Dr. Kaiser Tamás PhD. egyetemi docens, Dr. habil. Szmodis Jenő PhD. habilitált egyetemi docens, Dr. Szerletics Antal PhD. egyetemi adjunktus